

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора
Петрука Олександра Михайловича
на дисертаційну роботу Жук Наталі Тарасівни
«Аналіз фінансової безпеки підприємств харчової промисловості»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 071 – Облік і оподаткування
(галузь знань 07 – Управління та адміністрування)

Актуальність теми дисертації

У сучасних економічних умовах діяльність підприємств, незалежно від форми власності та організаційно-правової форми господарювання, схильна до постійного ризику та загроз, що пов'язані з посиленням впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на їх функціонування. Постійне підвищення ризиковості господарської діяльності може спричинити значне погіршення фінансового стану підприємства, а в майбутньому призвести до банкрутства, тому потребує від кожного суб'єкта господарювання розробки та реалізації заходів фінансово-економічної безпеки.

Фінансово-економічна безпека підприємства є досить складною системою, що включає певний набір внутрішніх характеристик, спрямованих на забезпечення ефективності використання матеріальних, трудових, інформаційних і фінансових ресурсів. Особливо важливим напрямом наукових розвідок є удосконалення системи забезпечення фінансової безпеки підприємств харчової промисловості як пріоритетної та стратегічної галузі національної економіки (через неї досягається: участь у формуванні ВВП, створення нових робочих місць, забезпечення зростаючої потреби у продуктах харчування, підвищення якості й тривалості життя). З огляду на наведені аргументи існує необхідність розвитку теоретико-методичних положень аналізу фінансової безпеки підприємств харчової промисловості та розроблення методичних і практичних рекомендацій щодо їх вдосконалення. Вищевказане підтверджує актуальність, своєчасність та важливість дослідження, проведеного Наталею Тарасівною Жук.

Дисертація Н.Т. Жук виконана відповідно до планів науково-дослідних робіт Західноукраїнського національного університету: прикладної науково-дослідної теми, яка виконується за рахунок державного бюджету на тему «Домінанти управлінського обліку в умовах діджиталізації для забезпечення економічної безпеки» (державний реєстраційний номер 0123U101580); науково-дослідної теми: «Стан та перспективи розвитку системи бухгалтерського обліку та оподаткування в умовах глобалізації» (державний реєстраційний номер 0117U000147); науково-дослідної теми: «Розвиток системи бухгалтерського та

управлінського обліку в умовах соціально-економічних викликів» (державний реєстраційний номер 0122U000927).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформованих у дисертації, їх достовірність, академічна доброчесність та повнота висвітлення

Жук Н.Т. аргументовано умотивувала мету за темою дисертаційної роботи, визначену як обґрунтування теоретико-методичних положень аналізу фінансової безпеки підприємств харчової промисловості, розроблення методичних і практичних рекомендацій щодо їх вдосконалення. На досягнення поставленої мети дисертантом логічно сформовано таке коло завдань: обґрунтувати суть, значення фінансової безпеки підприємств в трансформаційних умовах господарювання; розкрити теоретичні передумови оцінки та критерії фінансової безпеки підприємств харчової промисловості; визначити значення, завдання та методику аналізу в системі управління фінансовою безпекою підприємств харчової промисловості; ідентифікувати та проаналізувати чинники, загрози та ризики фінансової безпеки підприємства харчової промисловості; дати загальну оцінку фінансового стану підприємств харчової промисловості; проаналізувати фінансову стійкість та ліквідність підприємств харчової промисловості; розробити методику аналітичної діагностики ділової активності як пріоритетної детермінанти системного забезпечення фінансової безпеки підприємств харчової промисловості; удосконалити порядок оцінку кризових станів в системі управління фінансовою безпекою підприємств харчової промисловості; адаптувати методику інтегрального аналізу ризиків, як основи аналітичного забезпечення процесів формування стратегії управління фінансовою безпекою, до внутрішніх та зовнішніх умов функціонування підприємств харчової промисловості.

Грунтовність та достовірність одержаних наукових положень, висновків та рекомендацій підтверджується валідним застосуванням наукових методів дослідження серед них: діалектичний підхід до пізнання економічних явищ та процесів, що охоплює сукупність загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. При висвітленні теоретичних основ та визначенні дефініцій «безпека», «фінансова безпека», вивченні методичних підходів застосований метод теоретичного узагальнення, групування, порівняння наукових розвідок та бібліографічний метод пізнання в контексті історичного підходу (розділ 1).

Для узагальнення існуючої практики здійснення аналітичної функції управління в контексті методики визначення та забезпечення фінансової безпеки підприємств харчової промисловості, а також при розгляді методик складових визначення фінансової стійкості, ліквідності, ділової активності та обґрунтуванні можливості їх використання було використано методи наукової абстракції, індукції та дедукції, аналізу й синтезу, методи фінансового аналізу –

коефіцієнтний, вертикальний, горизонтальний, абсолютних й відносних різниць (розділ 2).

Комплексний інтегральний аналіз фінансової безпеки підприємств харчової промисловості розроблений за допомогою методу групування та системного підходу до кризових явищ та інтегральної оцінки ризику з використанням економіко-математичних методів та моделей, що дає можливість розробити стратегію фінансової безпеки (розділ 3).

Табличний і графічний прийоми застосовувалися для візуалізації отриманих результатів дослідження.

Отриманню позитивних результатів дослідження сприяла вдала архітектура дисертаційної роботи, що свідчить про логічний підхід до вирішення задач удосконалення теоретико-методичних положень аналізу фінансової безпеки підприємств харчової промисловості, розроблення методичних і практичних рекомендацій щодо їх розвитку. Зміст дисертації має «класичну» будову. В першому розділі розкрито теоретико-методичні основи аналізу фінансової безпеки підприємств харчової промисловості. Другий розділ містить розвиток методики аналізу складових фінансової безпеки підприємств харчової промисловості. У третьому розділі запропоновано авторський підхід до вдосконалення аналізу фінансової безпеки підприємств харчової промисловості в умовах викликів і загроз.

Також ґрунтовність та достовірність одержаних наукових положень, висновків та рекомендацій підтверджується значним переліком використаних джерел (224 джерела), обсягом проаналізованих теоретичних та емпіричних даних, використанням методологічного інструментарію досліджень, широким спектром публікацій за темою дисертаційної роботи, обговоренням отриманих результатів на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях (21 конференція).

Порушення академічної доброчесності у дисертації не виявлено, є посилання на відповідні джерела інформації та дотримано усіх норм законодавства про авторське та суміжні з ним права.

Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробленні й обґрунтуванні теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо вдосконалення аналізу фінансової безпеки підприємств харчової промисловості. Основні положення наукової новизни є такими:

вперше:

– розроблено комплексну модель аналізу фінансової безпеки з акцентом на оцінку ризиків, їх якісного та кількісного вимірювання на підприємствах харчової промисловості з урахуванням впливу характерних внутрішніх та зовнішніх чинників їх функціонування, що передбачає реалізацію послідовних

методик дослідження і прогнозування фінансового стану суб'єктів господарювання з метою: підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності; мінімізації втрат від прояву загроз і ризиків; одночасного врахування інтересів керівників, власників й інших груп стейкхолдерів; як наслідок – забезпечення антикризового управління на оперативному та стратегічному рівнях;

удосконалено :

– методику загальної оцінки фінансового стану підприємств харчової промисловості, що дає можливість за допомогою нескладних формалізованих математичних процедур та незначної кількості коефіцієнтних показників охарактеризувати фінансовий стан та прийняти оперативні рішення щодо його покращання;

– методику аналізу фінансової стійкості, ліквідності та ділової активності у частині адаптації до галузевих особливостей з метою врахування впливу чинників внутрішнього та зовнішнього середовища, що дає змогу комплексно оцінити рівень фінансової безпеки підприємств харчової промисловості і, на відміну від існуючої практики, сприяє деталізації й системності аналітичного процесу;

– науково обґрунтовані підходи до діагностики кризових станів в системі управління фінансовою безпекою, які дають можливість мінімізувати чинник суб'єктивності в дослідженні ймовірності настання банкрутства фінансово-господарської діяльності підприємств з врахуванням галузевих особливостей та розміру підприємств харчової промисловості;

– елементи інтегральної оцінки ризиків у системі управління фінансовою безпекою у частині адаптації актуальних методик аналізу до специфічних внутрішніх і зовнішніх чинників функціонування підприємств харчової промисловості через: підбір оптимальної комбінації індикаторів, коригування їх вагових коефіцієнтів, аналітичну інтерпретацію в управлінській діяльності та використання у розробленні стратегії антикризового управління, що сприяє систематизації, врахуванню, попередженню або мінімізації прояву ризиків і загроз фінансовій безпеці суб'єктів господарювання досліджуваної галузі економіки;

одержали подальший розвиток:

– економічна сутність та зміст дефініції «фінансова безпека», що визначається як система кількісних та якісних параметрів динамічного фінансового стану підприємства, які комплексно відображають рівень його фінансової захищеності від ідентифікованих ендегенних і екзогенних загроз та ризиків, здатністю їх передбачати й попереджувати та забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, завдань й стратегії, а також власний розвиток достатніми обсягами ресурсно-інформаційного потенціалу;

– ідентифікація чинників, ризиків, загроз фінансової безпеки із обґрунтуванням: спільних та відмінних рис; необхідності системного врахування, якісного та кількісного виміру в процесі здійснення аналізу фінансової безпеки; пріоритетності поділу у контексті зовнішнього та внутрішнього впливу на фінансовий стан підприємства; можливості передбачення, попередження або мінімізації впливу на фінансовий стан, як критерій забезпечення фінансової стійкості підприємств харчової промисловості;

– теоретико-методичні положення аналізу фінансової безпеки через розкриття його завдань та методики здійснення для підприємств харчової промисловості, що охоплює критеріальні характеристики, послідовність здійснення та систему заходів щодо забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання та розроблення стратегії фінансової безпеки як складової генеральної стратегії розвитку підприємництва в ринковому просторі.

Значення результатів для науки і практики

Проведене Н.Т. Жук дослідження має як теоретичне, так і прикладне значення, оскільки застосування запропонованих авторських розробок сприяє не тільки розвитку концептуальних основ фінансового аналізу, а також розвитку його організаційно-методичних положень через удосконалення методичних підходів, механізмів та інструментарію забезпечення фінансової безпеки підприємств харчової промисловості.

Практична спрямованість дисертаційної роботи підкріплена довідками про впровадження результатів у діяльність таких організацій, установ та економічних суб'єктів: ПАТ «ТерА» м. Тернопіль (№ 3/02 від 07.02.2023 р.); ЗАТ «Житомирські ласощі», м. Житомир (№123 від 17.10.2022 р.); ТзОВ «МІТ МІКС» (№89 від 24.01.2023 р.); Департамент економічного розвитку і торгівлі Тернопільської обласної військової адміністрації (№01/2-11/1010 від 11.11.2022 р.); Головне управління Дежспоживслужби в Тернопільській області (№37 від 29.11.2022 р.); у навчальному процесі Західноукраїнського національного університету (№ 126-2/468 від 20.03.2023р.); у навчальному процесі кафедри фінансово-економічної безпеки Навчально-наукового гуманітарного інституту Національної академії Служби безпеки України (Акт про впровадження дисертаційного дослідження 29/1/9-1629 від 15.03.23 р.).

Повнота висвітлених наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Результати дослідження опубліковано у 27 наукових працях, із них: 2 праці – співучасть у колективних монографіях; 4 статті – у наукових фахових виданнях України, що зареєстровані в міжнародних наукометричних базах; 21 публікація – в інших виданнях. Загальний обсяг опублікованих праць становить

9,16 друк. арк. (особисто автору належить 5,76 друк. арк.), в тому числі наукових праць, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації – 3,7 друк. арк., наукових праць апробаційного характеру – 2,06 друк. арк.

Публікації Н.Т. Жук в повній мірі розкривають основні результати дослідження, викладені в дисертації.

Зауваження та дискусійні положення дисертації

Позитивно оцінюючи сукупність авторських наукових розробок і пропозицій, необхідно вказати на окремі дискусійні питання, наявні в дисертації, зокрема:

1. Хоча автором у вступі правильно окреслено об'єктне поле і предмет дисертації, окреме виділення гіпотези дослідження покращило б її наукову редакцію. Також, в контексті покращання наукової редакції, здобувачу варто було у першому пункті рубрики «одержало подальший розвиток» при визначенні змісту дефініції «фінансова безпека» виділити чим відрізняється авторський підхід від існуючих (с. 25).

2. Сумнівним у плані наукової аргументації є цитування дисертантом без зазначення автора підходів щодо поняття «безпека», викладене у загальнодоступній вільній багатомовній онлайн-енциклопедії – Вікіпедія (с. 31).

3. На с. 88 автор, дослідивши існуючі підходи до визначення загроз й небезпек, виділяє найактуальніші ознаки, та пропонує у додатку «Д» власну узагальнюючу класифікацію загроз фінансовій безпеці підприємств. На мою думку, подібні висновки варто робити не на основі контент-аналізу, а таких методів як кореляційно-регресійний аналіз, інших валідних методів застосованих до об'єкту дослідження. Адже виявлені загрози та небезпеки в подальшому враховуються в аналізі фінансової безпеки саме підприємств харчової промисловості, що передбачає врахування галузевих особливостей чи інших специфічних чинників.

4. На с. 108 дисертації автор приходить до висновку, «що фінансова стійкість – це стан ресурсного потенціалу підприємства, який уможливорює вільне маневрування фінансовими коштами та ефективне використання ресурсів для безперебійності бізнес-процесів виробництва і реалізації продукції й послуг, а також забезпечує збереження високого потенціалу у майбутньому, що дає можливість досягнути фінансової рівноваги, фінансової стабільності та фінансової безпеки підприємства». З наведеного визначення не зрозуміло, що первинне у гарантуванні фінансової стійкості, фінансові ресурси підприємства чи інші: природні (повітря, вода тощо); матеріальні (засоби виробництва); трудові ресурси. Адже всі вони придбаються підприємством завдяки фінансовим (грошовим) ресурсам.

5. У пункті 3.1. дисертації автор здійснює аналіз ймовірності настання кризових станів в системі управління фінансовою безпекою підприємств харчової промисловості за допомогою методик У. Бівера, трьох моделей Е. Альтмана, Р. Таффлера, К. Спрінгейта, Р. Ліса, О. Терещенка, А. Матвійчука та методикою МФУ. Окремі з названих методик дали прямо протилежні або частково суперечливі результати (с. 161-165), що мало стати предметом додаткового аналізу дисертанта. Далі на (с. 167) робиться висновок, що «ця модель є найточнішою», при цьому мається на увазі методика МФУ. Однак через відсутність відповідної аргументації незрозуміло на підставі чого зроблено такий висновок.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Наталі Тарасівни Жук «Аналіз фінансової безпеки підприємств харчової промисловості», представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії, є завершеним самостійним дослідженням, що містить нові науково обґрунтовані теоретико-прикладні результати в сфері теорії, методики та організації аналізу фінансової безпеки підприємств харчової промисловості. За змістовними та формальними ознаками дисертаційна робота відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Жук Наталя Тарасівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 – Облік і оподаткування галузі знань 07 – Управління та адміністрування.

Д.е.н., професор,
професор кафедри фінансів та
цифрової економіки
Державного університету
«Житомирська політехніка»

 О.М. Петрук

Підпис О.М. Петрука засвідчую:
Секретар Вченої ради
Державного університету
«Житомирська політехніка»,
кандидат наук з державного управління

Л. В. Сергієнко